

LAMARTINE'İN GÖL 'LE LAC' ŞİİRİNE METİNDİLBİLİMSEL BİR YAKLAŞIM*

İlker AYDIN**

Gülşen TORUSDAĞ***

ÖZET

Metin, sıralı tümcelerin bir arada oluşturduğu anlamlı dilsel birimdir. Metni anlamlı dizgesel bir bütün olarak görmemizi sağlayan özellik ise, bu dizilişin rastlantısal olmayıp bir bildirişim işlevi taşımasıdır. Tümce ötesi dilbilim çalışmalarıyla başlayan metindilbilim, metinlerin yapılarını, dilbilgisel ve içeriksel kurgulanma biçimlerini ve bildirişimsel işlevlerini ortaya çıkarır ve uygulamalı örneklerle gösterir. Metindilbilim, metin oluşturmanın genel koşullarını betimler, metin olanı metin olmayandan ayırır ve metinleri sınıflandırmak için ölçütler oluşturur, metin türleri arasındaki ortak ve farklı özellikleri betimlemeye ve açıklamaya çalışır. Metinlerin bağlamlara göre kullanım farklılıkları, insanlar arası bildirişimde taşıdıkları işlevler de, metindilbilimin araştırma kapsamındadır (Şenöz, 2005: 22-23). Bir tümce dizisinin metin olabilmesi için Beaugrande ve Dressler (1981)'e göre 'bağlaşıklık' (cohesion), 'bağdaşıklık' (coherence), 'amaç' (intentionality), 'kabul edilebilirlik' (acceptability) 'bilgisellik' (informativity), 'durumsallık' (situationality), 'metinler arası ilişkiler' (intertextuality) gibi ölçütlere uyması gerekmektedir.

Şiir dilinin en belirgin özelliği, kısa ve eksilteli bir anlatımın kullanılmasıdır. Bu nitelik gereksiz sözcüklerden kaçınmayı ve dil göstergelerini geniş bir anlam çerçevesinde kullanmayı gerektirir. Bu bağlamda, sözcüklerin tek tek anlam güçlerinden yararlanan şiirde özenli bir sözcük seçimi vardır. Çok zengin bir dil kullanımı söz konusu olduğundan yananamlardan, eşadlardan, çok anlamlılık ve karşıt anlamlılık durumundan, benzetmelerden ve çağrışımlardan yararlanır (Günay, 2007: 293).

Lamartine'in *Göl 'Le Lac'* şiirinin arka planında bir sene önce gölde boğulmaktan kurtardığı ve aşık olduğu Napolili bir kadın olan Elvire (Julie Charles) vardır. Lamartine'in *Göl'ü*, kader karşısında endişenin, mutluluğa doğru hamlenin, sonsuzluğu arzulayan kısa süreli aşkın ölümsüz şiiridir. Bu çalışmada şiir, metin dilbilimin ilkelerinden sözcüksel bağlaşıklık ve anlamsal bağdaşıklık doğrultusunda yorumlanmaya çalışılmış, ayrıca şairin biçimine de değinilmiştir.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, E-mail: ilkaydin67@hotmail.com

*** Okt., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, E-mail: gtorosdag24@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Lamartine, Göl (Le Lac), Şiir, Metindilbilim, Bağlaşıklık, Bağdaşıklık.

A TEXTLINGUISTIC APPROACH TO *LE LAC* BY LAMARTINE

ABSTRACT

The text is a meaningful linguistic unit that the sequential sentences form together. This sequence is not random, has a communicative function. This feature allows the text to be seen as a meaningful, sequential unit. The textlinguistics beginning with the language studies beyond the sentence reveals the structure of the texts, their grammatical and contextual form of fiction and communicative functions and shows them with practical examples. The textlinguistics describes the general conditions of the forming a text, distinguishes the text from non-text and creates criteria to classify the texts and tries to describe and explains the common and different features between the texts. The differences in use of the texts according to contexts, their functions in the communication between people are also within the scope of the research area of the textlinguistics (Şenöz, 2005: 22-23). According to Beaugrande ve Dressler (1981), in order to be a sentence sequence a text, it should have some criteria such as cohesion, coherence, intentionality, acceptability, informativity, situationality, intertextuality.

The most obvious feature of the poem language is the employment of a short and elliptic narration. This feature requires to avoid employment unnecessary words and to employ linguistic signs in a large meaning frame. In this context, in a poem in which the forces of individual meaning of the words are utilized, there is a careful choice of words. Since it is matter of a rich use of word, the connotations, synonyms, and multiple and opposite meanings, similes are utilized (Günay 2007: 293). In the background of the poem *Le Lac* by Lamartine there is a woman, Elvire from Napoli that he saved from drowning and fell in love a year ago. *Le Lac* by Lamartine is an unforgettable poem of the worry in the face of the fate, move towards happiness, ephemeral love wishing infinity.

In this study, the poem was tried to interpret according to cohesion and coherence, which are basic principles of the textlinguistics and referred also to the style of the poet.

Key Words: Lamartine, Le Lac (The lake), Poem, Textlinguistics, Cohesion, Coherence.

1. Giriş

Metin, birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan tümceler dizisidir. Metni anlamlı dizgesel bir bütün olarak görmemizi sağlayan özellik ise, bu dizilişin rastlantısal olmayıp bir bildirişim işlevi taşımasıdır. Yazar metni, bilinçli olarak, belli bir mantık sırasıyla, dilbilgisel ulamlar ve metnin işleyişine göre hazırlar (Günay, 2007: 44).

Tümce ötesi dilbilim çalışmalarıyla başlayan metindilbilim, metinlerin yapılarını,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

dilbilgisel ve içeriksel kurgulanma biçimlerini ve bildirişimsel işlevlerini ortaya çıkarır ve uygulamalı örneklerle gösterir. Metindilbilim, metin oluşturma genel koşullarını betimler, metin olanı metin olmayandan ayırır ve metinleri sınıflandırmak için ölçütler oluşturur, metin türleri arasındaki ortak ve farklı özellikleri betimlemeye ve açıklamaya çalışır. Metinlerin bağlamlara göre kullanım farklılıkları, insanlar arası bildirişimde taşıdıkları işlevler de, metindilbilimin araştırma kapsamındadır (Şenöz, 2005: 22-23). Bir tümce dizisinin metin olabilmesi için kendisini oluşturan tümce dizilerinin birbirlerine 'bağlaşıklık' (cohesion), 'bağdaşıklık' (coherence) ölçütleriyle bağlanarak bir anlam bütünü oluşturması, belli bir 'amaç'la (intentionality) üretilmiş olması, 'kabul edilebilirlik' (acceptability) 'bilgisellik' (informativity), 'durumsallık' (situationality), 'metinler arası ilişkiler' (intertextuality) gibi ölçütlere sahip olması, başı ve sonu kesin çizgilerle belirlenmiş yazılı ya da sözlü bir dilsel ürün olması gerekir. Beaugrande ve Dressler (1981)'e göre metin, metinselliğin bu yedi standart ölçütünü içeren iletişimsel bir oluşumdur. Ancak, "Bu metinsellik ölçütleri arasında bağlaşıklık ve bağdaşıklık, metin türü çözümlemelerinden elde edilen veriler, metindilbilimin en fazla yararlanan bulgularındandır" (Şenöz, 2005: 60). Ayrıca bir metnin, metin olabilme ve metin değeri taşıyabilmesi için, dilsel bir bütünlük göstermesi ve bir bildirişim görevi taşıması gerekir. Metindilbilim bu yönüyle geleneksel dilbilgisinden ayrılır. Ele aldığı metni nitelik bakımından inceler.

Lamartine, *Göl 'Le Lac'* adlı şiiri ile birlikte yirmi dört şiirinin yer aldığı *Les Méditations Poétiques* adlı şiir koleksiyonunu 1820 yılında yayınlamıştır. Eserin yayınlanması Fransız romantizminin ilk tezahürü olması itibarı ile şiirsel bir olay olarak belleklerde yer etmiştir. Eserdeki şiirlerin 'Yalnızlık, Umutsuzluk, Hatıra, Sonbahar, Akşam, Göl, Vadi, Ölümsüzlük, Dua' gibi başlıklar taşıması melankoli, aşk, doğa, din, mistik düşünceler gibi temaların konu edildiğini göstermektedir. Eser kişisel düşünce ve duyguları, ruh hallerini lirik bir biçimde ifade etmesiyle de bir yenilik göstermektedir. Yapıtın önsözünde "Bu şiirler gerçekte kendini çapraşık esinlere terk eden bir ruhun düşünce ve duygularının içli ve melankolik yankılarıdır... Bu şiirlerin bazıları aslında ruhun sızlanmalarından başka bir şey değildir." (P. Castex et P. Surer. Manuel des Etudes Littéraires Française, XIX. e siècle, s. 55) ifadesi yer almaktadır.

Lamartine'in *Göl* şiirinin arka planında bir sene önce Bourget gölünde boğulmaktan kurtardığı ve âşık olduğu Napolili bir kadın olan Elvire vardır. Lamartine ve Elvire mutlu anlar yaşadıkları göl kıyısında bir sene sonra tekrar buluşmak üzere sözleşirler. Lamartine sözleşilen yere gelir fakat Elvire yoktur. Çünkü Elvire hastadır ve birkaç ay sonra hastalığından dolayı ölecektir. Aşklarının ve yaşanmış anlarının tek tanığı olan göl kenarına sevdiği kadın yanında yokken geldiğinde, sevgiliyi orada bulamamanın hüznüyle şiiri yazar. Şair, zamanı geri getirememeye duygusuyla büyük bir ıstırap duymaktadır. Gölden izini muhafaza ettiğine inandığı yaşanan muhteşem anları geri getirmesini ister. Yaşanan aşkların izlerinin yalnızca doğada ve özellikle de gölde muhafaza edildiğini idrak etmektedir. Lamartine'in *Göl*'ü, kader karşısında endişenin, mutluluğa doğru hamlenin, sonsuzluğu arzulayan kısa süreli aşkın ölümsüz şiiridir.

Bu çalışmada, metindilbilimin temel amaçlarından biri olan, metin olan ile olmayanın ayırt edilmesini sağlayan ölçütler esas alınmıştır. Metindilbilimsel bir çözümleme ile metnin temel konusu ve temel konuyu meydana getiren alt konuların belirlenmesi, metnin görünen anlaşılabilir kısmının yani yüzey yapısının yanında metinde saklı olan unsurları içeren derin yapısının ortaya konması öncelikli amaçtır. Araştırmada ayrıca, bir metnin üretilme amacına uygun olması ve kendisi aracılığıyla aktarılmak istenen iletinin doğru bir biçimde kavranabilmesi için sahip olması gereken 'bağlaşıklık' ve 'bağdaşıklık' kavramları metindeki sözcük ve anlama dayalı yapı aracılığı ile açıklanmaktadır. Kısacası sözcüksel bağlaşıklığın en etkin ortaya çıktığı eşdizimsel örüntüleme

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

ilkesi olan sözcüksel yapıdan hareketle anlamsal büyük yapıya ulaşmak hedeflenmektedir.¹ Bir metnin yapısı, genel hatlarıyla aşağıdaki gibi gösterilebilir:

2. Metnin Bağlaşıklık ve Bağdaşıklık Açısından Ele Alınışı: Bütüncül Okuma

Metinlerde sözcüksel bağlaşıklık küçük ölçekli yapı düzleminde gerçekleşir. Metin sözcüksel bağlaşıklık düzeyinde incelediğinde bütün dörtlüklerde en fazla tekrar edilen sözcüklerin zaman ve mekân ile ilgili sözcükler etrafında örüntülandığı görülmektedir. Şair hem zamanı hem de mekânı kişileştirerek onlarla konuşmaktadır. Zaman ve mekân kavramları karşılaştırılırken zamanın geçiciliği karşısında kendini sürekli yenileyen mekân, yaşanan güzel anıları muhafaza edebilecek tek unsur olarak sunulmaktadır. Metnin büyük ölçekli yapısına erişimi sağlayan küçük ölçekli yapıdaki *göl* ‘lac’, *kıyı* ‘rivage’, *okyanus* ‘océan’, *dalga* ‘flot’, *taş* ‘pierre’, *kaya* ‘roche’, *yamaç* ‘flanc’, *gökyüzü* ‘ciel’, *bu dünyada* ‘ici-bas’, *liman* ‘port’, *kıyı* ‘rive’, *uçurum* ‘abîme’, *kaya* ‘rocher’, *mağara* ‘grotte’, *orman* ‘forêt’, *doğa* ‘nature’, *tepecik* ‘coteau’, *kaya* ‘roc’, *su* ‘eau’, *kıyı* ‘bord’, *yıldız* ‘astre’, *yüzey*, ‘surface’, gibi ve zaman bildiren, *gece* ‘nuit’, *zaman* ‘age’, *gün* ‘jour’, *yıl* ‘année’, *akşam* ‘soir’, *zaman* ‘temps’, *saat* ‘heure’, *an* ‘moment’, *seher* ‘auror’, *sonsuzluk* ‘éternité’, *mazi* ‘passé’ gibi mekân bildiren sözcüklerin hepsi doğa ile ilgili sözcüklerdir. *Gece* ‘nuit’, *zaman* ‘age’, *gün* ‘jour’, *yıl* ‘année’, *akşam* ‘soir’, *zaman* ‘temps’, *saat* ‘heure’, *an*

¹ Detaylı bilgi için bkz. Aydın, İ. (2012). “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nın ‘Duygular’ Temasında Yer Alan Okuma Metinlerine Metindilbilimsel Bir Yaklaşım”, *Turkish Studies*, Volume 7/3, s. 381-407. Torusdağ, G. (2013). “Metindilbilime Genel Bir Bakış ve Metindilbilimsel Bir Çözümleme Örneği Olarak Ömer Seyfettin’in ‘İlk Cinayet’i.” *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 24, s. 42-84.

'moment', *seher* 'auror', *sonsuzluk* 'éternité', *mazi* 'passé' gibi sözcükler ise zaman ve zamanın bölümleri ile ilgili sözcüklerdir. Böylece, aynı kavram alanından sözcükler eşdizimlilik örüntüsü ile metnin sözcüksel bağlaşıklığını oluştururken dörtlükler arasında konu devamlılığı ve anlam bütünlüğü sağlamışlardır.

Sözcüksel bağlaşıklığın göstergesi olan yinelemeler göz önüne alındığında, şiirin başlığı olan *göl* 'lac' sözcüğü dört kez aynı biçimiyle, ikinci dörtlükte kendisine hitap edilen bir varlık olarak *bak* 'regarde' ikinci tekil kişi emir kipi şeklinde ve *sen* 'tu' adılı ile, üçüncü dörtlükte iki kez yinelenen *sen* 'tu' adılı ve *senin* 'tes' ikinci tekil kişi aidiyet sıfatı ile, dördüncü dörtlükte *sen* 'te' ikinci tekil kişi adılı ve *senin* 'tes' ikinci tekil kişi aidiyet sıfatı ile, on dördüncü dörtlükte *senin* 'ton' ve üç kez yinelenen *senin* 'tes' ikinci tekil kişi aidiyet sıfatları ile, on beşinci dörtlükte iki kez yinelenen *senin* 'tes' ve *senin* 'ta' ikinci tekil kişi aidiyet sıfatları ile ve on altıncı dörtlükte *senin* 'ton' ikinci tekil kişi aidiyet sıfatı ile yapılan art gönderimlerle on dokuz kez yinelenmiştir.

Şairin sevdiği kadınla mutlu olduğu anlardan olan *gece* 'nuit' sözcüğü *akşam* 'soir' yakın anlamlısı ile birlikte beş kez yinelenmiştir. Metinde yedi kez tekrarlanan *zaman* 'temps' sözcüğü, *zaman okyanusu* 'océan des age', *mutlu saatler* 'heures propices', *an* 'moment', *sarhoşluk anları* 'moments d'ivresse', *kaçıp giden saat* 'heure fugitive' biçiminde sözcüksel değiştirim örnekleriyle yinelenmiştir. Eserin temel konusunu oluşturan *zaman* 'temps' kavramına altıncı dörtlükte kendisine hitap edilen ikinci tekil kişi emir kipi *durdur* 'suspends' şeklinde ve *senin* 'ton' aidiyet sıfatı, *siz* 'vous' adılı, *sizin* 'votre' aidiyet sıfatı, *birakın* 'laissez' ikinci çoğul kişi emir kipi ile yedinci dörtlükte *siz* 'vous' adılı, *akın* 'coulez', *alın* 'prenez', *unutun* 'oubliez' emir kipleriyle art gönderim yapılarak sözcük yirmi bir kez yinelenmiştir. Metinde şairin sevdiği kadın olan Elvire'e ikinci dörtlükte *o* 'elle', *onu* 'la' adlarıyla, üçüncü dörtlükte *onun* 'ses' aidiyet sıfatıyla, aynı dörtlükte şairin kendisine *ben* 'je' kişi adılı ve beşinci dörtlükte ise *bana* 'me' adılı, sekizinci dörtlükte iki kez *ben* 'je' adılı ve *benden* 'me' adılı ile dördüncü, altıncı, onuncu, on birinci ve on ikinci dörtlükte şair ve sevdiği kadına *biz* 'nous' adılı ve son dörtlükte ise *onlar* 'ils' adılı ile bir gönderim söz konusudur. Birinci ve dokuzuncu dörtlükteki *biz* 'nous' zamirleri ile örtük olarak verilen 'biz insanlar' sözcük gurubuna dış gönderim yapılmaktadır. Altıncı dörtlükte *siz* 'vous', *mutlu saatler* 'heures propices' ifadesinde ise bir ön gönderim örneği görülmektedir. Bu metinde dilbilgisel bağlaşıklığın en çok kullanılan biçimleri olan gönderim öğeleri oldukça fazladır.

Yineleme örnekleri incelenmeye devam edildiğinde, *ebedi* 'éternelle' sözcüğünün *ebediyet* 'éternité' şeklinde kısmi olarak, *taş*, *kaya* 'pierre' sözcüğü eş anlamlıları olan 'roche', 'rocher', 'roc' biçiminde, *kıyı* 'rivage' sözcüğü 'rive' ve 'bord' eş anlamlıları ile *dalga* 'onde' sözcüğü 'flot' eş anlamlısı ile *mutluluk* 'bonheur' sözcüğü *mutsuzluk* 'malheur' zıt anlamlısı, *mutsuz* 'malheureux' sözcüğü *mutlu* 'heureux' zıt anlamlısı ile yinelenmiştir.

Bu şiirin ilk dörtlüğü metnin giriş bölümünü oluşturmaktadır. Gelişme bölümü üç kısımdan oluşmaktadır: 1) Bir sene önce yaşananların hatırlandığı ve göle anlatıldığı ikinci dörtlükten beşinci dörtlüğe kadar olan kısım; 2) Zamanın akışı karşısında insanın çaresizliğinin ve ölüme gidişin anlatıldığı ve zamanın kıymetinin bilindiği altıncı dörtlükten dokuzuncu dörtlüğe kadar olan kısım; 3) Zamanın hızla akışı ile mutlulukları alıp götürmesine duyulan isyanın anlatıldığı onuncu dörtlükten on ikinci dörtlüğe kadar olan kısım. Şairin yönünün tabiata döndüğü, tabiatan, yaşanan mutlulukların şahitliğini yapmasının ve hatıraları saklamasının istendiği on üçüncü dörtlükten on altıncı dörtlüğe kadar olan kısım ise şiirin sonuç bölümünü oluşturmaktadır.

Metinlerde sözcüksel bağlaşıklık küçük ölçekli yapı düzleminde gerçekleşirken anlamsal bağdaşıklık büyük ölçekli yapı düzleminde gerçekleşir. Lamartine'in on altı dörtlükten oluşan bu içli şiiri bir anı niteliğindedir. Bu şiirin tek bir soru tümcesinden oluşan ilk dörtlüğünde, akıp giden zaman içerisinde insanın faniliği dile getirilmektedir. *Zaman okyanusunda bir gün bile demirleyemeyecek miyiz?* 'Ne pourrons - nous jamais sur l'océan des âges Jeter l'ancre un seul

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

jour?’ gibi bir soru ifadesi ile zaman kavramı okyanusa, insan ise bu okyanusta kıyıda kıyıya savrulan bir gemiye benzetilmiştir. İnsanın kaçıp giden zamanı durdurmaya muktedir olamadığı, evrensel bir kavram olan ‘kader’ karşısında güçsüz bir varlık olduğu örtük bir şekilde ifade edilmiştir. Zaman, kader ve insan üçgeninde, kadere karşı çaresizlik, *asla* ‘jamais’ zarfı ve *yeni kıyılara sürüklenmiş* ‘poussé vers des nouveaux rivages’ ifadesi ile, zamanın akışı ise *süreklili* ‘toujours’ zarfı ile vurgulanmaktadır. Dörtlükte kullanılan *itilmiş* ‘poussés’, *götürülmüş* ‘emportés’ şeklindeki pasif kullanımlar zaman karşısında insanın çaresizliğini ve pasifliğini biçimsel olarak desteklemektedir.

İkinci, üçüncü ve dördüncü dörtlüğü tamamen geçmişte sevdiği kadınla yaşamış olduğu hatıralara ayıran şair, ikinci dörtlükten dördüncü dörtlüğe ve on üçüncü dörtlükten on altıncı dörtlüğe kadar doğrudan doğruya göle seslenir. *Ey göl* ‘O lac!’ hitabıyla başlayan ikinci dörtlükte şair, gölü kişileştirerek onunla dertleşir. Aradan henüz bir sene geçmiştir. Bir yıl önce sevdiği kadınla beraber oturdukları ve gölün tanıklık ettiği taş üzerinde şair, şimdi tek başına oturmaktadır. *O* ‘elle’ ve *onu* ‘la’ feminen adilleri ile ‘bir kadın’a gönderim yapıldığı, şairin bu kadınla bu göl civarında bir sene önce birlikte mutlu anlar yaşadığı, aynı kadınla aynı yerde bir sene sonra buluşacağı ancak kadının buluşmaya gelmediği çıkarımı yapılmaktadır. Şiirde mutluluğun yaşandığı ve bozulmamış izinin saklandığı yer genelde doğa, özelde göldür. Yazarın içinde bulunduğu duygu yoğunluğu, ikinci dörtlükteki ünlem ifadelerinden de anlaşılabilir.

Tek tümceden oluşan ve ikinci dörtlüğün devamı niteliğinde olan üçüncü dörtlükte şair, sevdiği kadınla yaşadığı anılarını yine göle anlatır. Şairin, sen bu kayaların altında *böylece* ‘ainsi’ gürlerdin, kayaların yamaçlarına *böylece* ‘ainsi’ çarpardın ve *böylece* ‘ainsi’ rüzgâr senin dalgalarının köpüğünü onun tapılası ayaklarına savururdu, ifadesindeki tekrar eden *böylece* ‘ainsi’ zarfları ile mekânda gerçekleşen tabii eylemlerin hiç değişmediğine, başka bir ifadeyle mekân ve eylemin aynı kaldığına, fakat değişenin insan olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu dörtlükte kullanılan tapılası ‘adoré’ sıfatından, söz konusu kadının şair tarafından çok yüceltildiği çıkarımı yapılmaktadır. Şimdide geçmiş anlatıldığı için şimdiki zamanın hikâyesi ‘imparfait’ dörtlüğe hâkimdir.

Dördüncü dörtlükteki *sessizce* ‘en silence’, *ahenkle* ‘en cadence’, *uyumlu* ‘harmonieux’ gibi ifadeler dörtlüğe bir ruh dinginliğinin hâkim olduğunu göstermektedir. Şair bu dörtlükte de sevdiği kadınla yaşadığı anılarının tek tanığı olan gölle dertleşmeye devam etmektedir. *Hatırlıyor musun bir akşam?* ‘Un soir, t’en souvient-il?’ ifadesinden ise sevgiliyle sadece gündüz değil geceleyin de beraber oldukları çıkarılmaktadır.

Dördüncü dörtlükteki dinginlik beşinci dörtlükte *birdenbire* ‘tout à coup’ zarfıyla bozulmakta şiir tekrar bir ivme kazanmaktadır. Bu dörtlükte, yeryüzünde bilinmeyen tınılardan büyümlü kıyıların çınladığı ancak bunun şairin tanıdığı ve şair için çok değerli olan bir ses olduğu ve bu sesin bazı sözler söylediği anlatılmaktadır. *Yeryüzünde bilinmeyen tınılar* ‘des accents inconnus à la terre’, *benim için çok değerli olan bir ses* ‘la voix qui m’est chère’ ifadelerinden bu sesin şairin ölen sevdiği kadının sesi olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Bu ses, altıncı dörtlükten dokuzuncu dörtlüğe kadar zamana seslenmektedir. Bu durum, metnin küçük ölçekli yapısı içinde yer alan ‘örtük anlatım’ özelliği ile örtüşmektedir.

Şair, altıncı dörtlükte, sözü, o an için yaşamayan sevdiği kadına verir. Şair sevdiği kadını adeta biz faniler adına konuşmaktadır. Kendisi için çok değerli olan bu ses, akıp gitmemesi için zamana, mutlu saatlere yalvarmaktadır. *Ey zaman uçuşunu durdur* ‘Ô temps suspends ton vol’, *Mutlu saatler akamaz olunuz artık* ‘Heures propices suspendez votre cours’ ifadeleriyle ölüyü konuşurma (prosopopé) gibi bir biçim kullanan şair, okuyucuyu zamanın geçişini, kaderi ve ölümü düşünmeye davet etmektedir. Aynı ses, *Bırakın günlerimizin en güzellerinin hızla geçen hazlarının tadına varalım* ‘Laissez-nous savourer les rapides délices des plus beaux de nos jours!’

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

diye hızla geçen zamana durması için yalvarmasını sürdürür. Dörtlükte, *durdurmak* 'suspendre' ve *birakmak* 'laisser' fiillerinin emir kipinde kullanılması ve bunların ünlemlerle desteklenmesi, özellikle mutlu olunan anların hiç geçmemesi noktasındaki yakarıların ön plana çıktığı kullanım biçimleridir.

Yedinci dörtlükte aynı ses zamana yalvarmaya devam eder. Bu ses, yeterince mutsuz insanın bu dünyada saatlerin geçmesi için yalvardığını dile getirir. Saatlerin onlar için akmasını, mutlu insanları bırakmasını ister. *Akınız, mutsuzlar için akınız* 'Coulez, coulez pour eux' biçiminde akmak fiilinin ikilenmesi ve *Günleriyle birlikte mutsuzları yiyip bitiren kederlerini de alıp götürünüz* 'Prenez avec leurs jours les soins qui les dévorent;', *Mutlularını unutun* 'Oubliez les heureux.' ifadelerindeki emir kipleriyle zamanın mutsuzlar için olabildiğince yavaş geçtiği, mutlular içinse zamanın çok hızlı geçtiği sezdirilmektedir.

Sekizinci dörtlükteki *fakat* 'mais' bağlacı ve *boşuna* 'en vain' zarfından zamanı durdurma arzusunun boş bir istek olduğu, kadere teslimiyetin kaçınılmaz olduğu çıkarımı yapılmaktadır. Zamanın akışındaki ivme şafağın geceyi dağıtması ifadesiyle verilmektedir çünkü gece ile gündüz arasındaki anlık zaman ayrımı tan yerinin ağarmasıdır. Kullanılan yakın *gelecek zaman* 'futur proche' da tan yerinin ağarması ifadesini desteklemektedir. Bu dörtlüğe kadar zamanın akışı karşısında insanın çaresizliğine sevgilisini aracı kılan şair, sekizinci dörtlükte kullanılan *ben* 'je' ve *benden* 'me' adlarıyla insanoğlu adına konuşarak 'fanilik' olgusunu kendi üzerinden genelleştirmiştir.

Zamanın durdurulamayacağını idrak eden şair, bu durumda ne yapılabileceğini dokuzuncu dörtlükte ortaya koyar. *Sevelim öyleyse*, 'Aimons donc', *Acele edelim* 'Hâtons-nous', *tadını çıkaralım* 'jouissons' gibi emir kipinde kullanılmış koşut ifadelerle, yönünü biz insanlara çevirerek geçip giden zamanın içinde kısa bir mola vermek mümkün olamayacağına göre, onu en iyi şekilde değerlendirmenin gerekliliğini sezdirir. Ayrıca, ikilenen *Sevelim öyleyse*, 'Aimons donc' ifadesi, şiirin sonuç tümcesi *Onlar sevdiler* 'Ils ont aimé' ifadesiyle anlamsal bir koşutluk oluşturmaktadır. Zaman sabitlenemiyorsa, insanın amacı zamanı durdurmak değil anı yaşayarak hayatı anlamlandırmasıdır. *İnsanın hiç limanı, zamanın hiç kıyısı yok* 'L'homme n'a point de port, le temps n'a point de rive;', *Zaman geçiyor ve biz göçüyoruz* 'Il coule et nous passons' ifadeleriyle, insanın ölümlü bir varlık olduğu, gününü gün et yarını düşünme, anı yaşa, 'carpediem' (<http://www.comptoirilletteraire.com>) mesajı örtük bir şekilde verilerek Horace'ın *Odes*'una gönderimde bulunmuş, böylece metinlerarası bir ilişki sağlanmıştır. Şiirde, zaman ve insan aynı düzlemde ele alınmıştır. Bu dünyada zamanın sabitlenmesi nasıl olanaksızsa, insanın da bu dünyada baki olması imkânsızdır: Zaman geçer biz geçerez.

Onuncu dörtlükte şair kişileştirdiği zamana *kıskanç* sıfatıyla seslenmektedir. Zaman kıskançtır çünkü mutlu insanları kıskandığı için hızla akmaktadır. Mutluluk anlarının çok hızlı geçtiği buna karşın mutsuz olunan anların ise çok yavaş geçtiği bir gerçektir. Şair, zamandan, sevginin bize sunduğu sarhoş edici anların mutsuzluk anları kadar yavaş geçmesini ister. Zamanın hızlı akışı karşısında mutlu olunan anlara sığınır ve o anlarla teselli olmaya çalışır. Sekizinci ve onuncu dörtlüklerde yer alan *zaman* 'temps' sözcüğü, genel zaman kavramını ifade ederken zaman içerisindeki belli bir süreci belirtmek için *an* 'moment' sözcüğü kullanılmıştır.

Yaşanan mutluluk anına sığınan şair on birinci dörtlükte bu anların izini dörtlüğe hâkim olan soru zarfları ve soru tümceleriyle sorgular. Onuncu dörtlükte yer alan *sarhoş edici anlar* (mutluluk anları) 'moments d'ivresse' sözcük öbeği, on birinci dörtlükte *onlardan* 'en', ve üç kere tekrar eden *onları* 'les' kişi adlarıyla art gönderim yapılarak yinelenmiştir. Bu dörtlükte zaman kavramı hem mutluluk anlarını vermeye hem de onları geri almaya muktedir bir unsur olarak gösterilirken aldığı mutluluk anlarını geri verip veremeyeceği sorgulanmaktadır. *Mutluluk anlarını*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

veren ve alan bu zaman ‘Ce temps qui les donna, ce temps qui les efface’ dörtlükteki koşut yapıyı oluşturur.

Lamartine mutluluk anlarını özellikle on ikinci dörtlükten on altıncı dörtlüğe kadar ebedileştirmek ister ve yönünü tabiata çevirir. Bu dörtlüklerde görülen ebedileştirme arzusu faniliği kabul edemeyişin bir göstergesidir. Pek çok fani gibi Lamartine de zamanın hızlı geçişi, ömrün sınırlı oluşu karşısında isyan eder, bu da ölümsüzlük arzusunun tezahürüdür. Bu bağlamda on ikinci dörtlükteki *sonsuzluk* ‘éternité’, *hiçlik* ‘néant’, *mazi* ‘passé’, *karanlık uçurumlar* ‘sombre abimes’, *yutmak* ‘engloutir’ gibi aynı kavram alanından sözcüklerle mazide yaşananlar sorgulanmaktadır. On birinci dörtlükte zaman suçlanırken on ikinci dörtlükte bu soyut kavramlar suçlanmaktadır. Yaşanan mutlu anların geri verilmesine yönelik arayış on birinci ve on ikinci dörtlükte yinelenen *geri vermek* ‘rendre’ fiiliyle pekiştirilmektedir. *Sarhoş edici anlar* ‘moments d’ivresse’ ifadesi bu dörtlükte *derin hazlar* ‘extases sublimes’ şeklinde yinelenmiştir.

Onuncu dörtlükte kıskançlıkla suçlanan zamana karşılık, şairin yönünü tekrar göle çevirdiği on üçüncü dörtlükte, doğa, zaman tarafından korunan ve yenilenen, kendisine güvenilen, yaşanmış güzel anların koruyucusu olarak sunulmaktadır. On ikinci dörtlükte örüntülenen sözcüklerden çıkarsanan şairin karamsar ruh yapısı, bu dörtlükte örüntülenen *dilsiz kayalar* ‘rochers muets’, *mağaralar* ‘grottes’, *karanlık orman* ‘fôret obscure’ şeklindeki sözcüklerde de devam etmektedir. Şair, zamanın olumsuz bir etkisinin gözlenmediği, hatta zamanla yenilenen doğadan, adeta yakarak yaşanan güzel anların en azından hatırasının saklanması ister.

Sevgiliyle beraber göl kenarında yaşanan anlara tanık olan doğal unsurların envanterinin çıkarıldığı on üç, on dört, on beş ve on altıncı dörtlüklerde bu unsurlar tek tek sıralanır. Peyzaj ve şairin duyguları arasında bir uyum gözlenir. On dört, on beş ve on altıncı dörtlüklerde, şair ve sevdiği kadının aşklarına tanıklık eden gölün etrafını süsleyen tepelerden, kara çamlardan, sulara sarkan korkunç kayalıklardan, esip geçen meltemden, dalgaların kıyılarında çıkardığı seslerden, gölün yüzeyini aydınlatan ışıltıdan, inleyen rüzgârdan, iç çeken kamıştan, gölün havasının güzel kokusundan, işitilen, görülen ve solunan her şeyden en azından aşklarının izlerini saklamalarını ister. *Her şey desin: Onlar sevdiler!* ‘Tout dise: Ils ont aimé!’ sonuç tümcesi doğanın yaşanılanlara tanıklık ettiği ve yaşanan anları koruyacak tek sığınak olduğu tezini desteklemektedir. Bu tümcedeki -di’li geçmiş zaman ‘passé composé’ şimdi üzerinde sonucu işaret eder; sevmiş olma olgusu bütün olumsuzluk ve acıları geçersiz kılar. Böylece şair, şiirini iyimser bir not üzerine sonlandırır.

Bu dörtlüklerde, *güzel doğa* ‘belle nature’, *dinginliğin* ‘ton repos’, *gülen kıyıların* ‘riants coteaux’ *meltem* ‘zéphyre’, *yıldız* ‘astre’, *parlatmak* ‘blanchir’, *aydınlık* ‘clarté’, *güzel koku* ‘parfum léger’, *güzel kokan hava* ‘air embaumé’ gibi esenlik bildiren ve *dilsiz kayalar* ‘rochers muets’, *mağaralar*, ‘grottes’, *karanlık orman* ‘foret obscure’, *gece* ‘nuit’, *fırtına* ‘orage’, *kara çamlar* ‘noirs sapins’, *yabani kayalar* ‘rocs sauvages’, *gürültü* ‘bruits’ gibi esenlik bildirmeyen sözcük grupları birlikte kullanılmıştır. Bunlar şairin melankolik ruh halinin ifadesidir.

3. Sonuç

Metindilbilimin temel ilkelerinden bağlaşıklık ve bağdaşıklıkla dayanarak bütüncül okumaya çalıştığımız Lamartine’in *Göl*’ü, şiirde geleneksel bir konu olan zamanın hızla akması üzerine kuruludur. Şiir gerek biçim gerekse içerik olarak bunu desteklemektedir. Ritim canlıdır. Özellikle ilk iki dörtlükte nokta yoktur ve çok az kesinti vardır. Bir tümce veya fikrin bir mısra sonunda bitmeyip birkaç mısradan devam etmesi şeklindeki anjambmanların sıklığı şiiri hızlandırmakta ve okuyucuya zamanın hızlı geçtiği hissini vermektedir. Aynı şekilde, *kaçan saat* ‘heure fugitive’, *hızla geçen hazlar* ‘rapides délices’ ya da *zaman benden kaçıp uzaklaşıyor* ‘le temps m’échappe et fuit’ şeklindeki ifadeler de zamanın acımasız akışını çağrıştıran kullanımlardır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Çetişli (2004: 172)'nin de belirttiği gibi, metinde, sevgiliyle yaşanmış güzel anların özlemiyle birlikte zamanın kaçıışı, bu kaçış karşısında insanın aczi, sevgilinin gelmeyişiyle duyulan yalnızlık, yaşanmış bir sevgiyi ölümsüzleştirme arzusu, hatıraların zaman içerisinde unutulması, içinde bulunulan anın kıymetinin bilinmesi, doğaya sığınma gibi konular da yer almaktadır. Bu konular, zaman, mekân, aşk, yalnızlık, anı motifleri çerçevesinde geliştirilmiştir. Zamanın hızla akması ana konuyu oluştururken, tek tümceden oluşan ilk dörtlük ve özellikle bu dörtlükteki *Zaman okyanusunda tek bir gün bile demirleyemeyecek miyiz?* 'Ne pourrons-nous jamais sur l'océan des ages jeter l'ancre un seul jour?' ifadesiyle verilen 'insanın ölümlü bir varlık olduğu gerçeği' metnin derin yapısında yer alan temel izleği oluşturmaktadır. Dokuzuncu dörtlükteki, şiire lirik ve hüznü bir ton veren *O geçer biz göçeriz 'Il coule, et nous passons!'* ifadesi sonuç tümcesi olarak değerlendirilebilir. Çok sevdiği kadının erken ölümü, şairin fanilik kavramını idrak etmesinde önemli bir etkidir.

Metnin dış yapısı, iç yapısı ile bir bütünlük oluşturmaktadır. Metinde şair sade bir dil kullanmıştır. Çapraz kafiye düzeni şiirin müzikalitesini desteklemektedir. İşlevsel bir özelliğe sahip olan daha çok şiire özgü devrik tümce yapısı, soru ve ünlem tümceleri, seslenişler, söz sanatları, şairin ruhundaki dalgalanmayla örtüşür bir biçimde mısraların gölün yüzeyindeki dalgalanmayı hissettirircesine bir uzun bir kısa biçimde sıralanması, şairin biçemi ile ilgili söylenilebileceklerdir. Kısaca şiir, biçim olarak bağlaşıklık, anlam olarak da bağdaşık bir görünüm sunmaktadır.

Söz sanatlarından en fazla kişileştirme sanatının gözlendiği ifadeler şunlardır: İkinci dörtlükte *Onun oturduğunu gördüğün bu taşın üstünde bak tek başıma oturuyorum*, 'Je viens seul m'asseoir sur cette pierre Où tu l'as vis s'assoier!', üçüncü dörtlükte *sen inlerdin* 'tu mugissait', ya da dördüncü dörtlükteki *Bir akşam hatırlıyor musun?* 'Un soir t'en souvient-il' şeklinde göle yapılan hitaplar, beşinci dörtlükte *Dalga dikkat kesildi* 'Le flot fut attentif', yedinci dörtlükteki *Yeterince mutsuz bu dünyada size yalvarıyor, akın, onlar için akın; ... Mutluları unutun* 'Assez de malheureux ici-bas vous implorent Coulez coulez pour eux;... Oubliez les heureux', onuncu dörtlükteki *kıskanç zaman* 'temps jaloux' şeklinde zamana yapılan hitaplar ve son dörtlükte *Her şey desin* 'Tout dise'. *Zaman okyanusu* 'océan des ages', ifadesindeki 'zaman-okyanus' benzetmesi, *Ey zaman akışını durdur* 'O temps suspends ton vol' ifadesindeki 'zaman-kuş' benzetmesi, kullanılan benzetme sanatının örnekleridir.

Şiirde kullanılan zamanlar arasında bir uyum söz konusudur: Metinde, geçmiş zaman/şimdiki zaman zıtlığı gözlenir. Geçmiş, hatırayı yaşanmış deneyimi çağrıştırırken şimdi, genel gözlemi ve anı yansıtır. Şimdiki zamanın hikâyesi 'imparfait' eylemlerin süresi üzerinde dururken, geçmişte devamlılık gösteren eylemleri ifade etmeye yarar, anıları, yaşanmış tecrübeleri çağrıştırır. Uzak -di'li geçmiş zaman 'passé simple' yaşanan anların beklenmedik ve kısa karakterini gösterir. Son üç dörtlükteki istek kipi 'subjonctif présent' da duaya dönüşen yakarışları destekler. Altıncı dörtlükten itibaren emir kipi kullanımları ve sekizinci dörtlükten itibaren son üç dörtlükte olduğu gibi yalvarmaların istek kipi 'subjonctif' ile ifade edilmesi, on birinci dörtlükteki *Hiç değilse izini tutamayacak mıyız?* 'N'en pourrons-nous fixer au moins la trace?' biçimindeki olumsuz soru tümcesi kullanımı şair ve sevdiği kadının acısını, ümitsiz yalvarışlarını biçimsel olarak desteklemektedir. Kullanılan istek kipi subjonctif özellikle tinsel bir yakarış işlevi üstlenmektedir. Şiirin son mısrasındaki *Onlar sevdiler* 'ils ont aimé' ifadesinde yer alan -di'li geçmiş zaman 'passé composé', şu anki sonucu işaret etmektedir.

İçli ve lirik bir tonun hâkim olduğu bu şiir, hızla geçip giden zaman saplantısını yansıtır ve doğanın gücünü yüceltir. Bu şiirin başlığı şair ve sevdiği kadın için bir sığınak niteliğindeki sevilen bir yeri çağrıştırmakta ve doğayı ön plana çıkarmaktadır. Şaire göre, zamanın tersine güvenilir bir yer olan doğanın varlığı, aynı kavram alanından seçilmiş, göl ve çevresindeki tabii unsurları içeren sözcüklerin mısralara serpiştirilmesiyle bütün şiire hâkim kılınmıştır. Şairin başından geçen acı aşk

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

tecrübesini okuyucu ile paylaşma ve doğayı güvenilir bir sığınak olarak sunma isteği metnin işlevi olarak düşünülebilir.

Göl şiiri ile modern lirizmin öncüsü haline gelen Lamartine yaşadığı büyük aşkın, zamanın acımasız akışı içinde kaybolmasına izin vermek istemez. Kıyısında en mutlu günlerini yaşadığı Göl’ü ve Elvire’i bu şiirinde ölümsüzleştirir. Acısını hafifletmek için yazan Lamartine için bu şiir, sonsuza kadar bitmiş görünen bir aşkla bağlantılı olarak zaman üzerinde derin bir düşünme ve iç dökme eylemidir. İnsanoğlunun faniliğine bir ağıt niteliğinde olan bu içli şiirde, zamana karşı mücadelesinde insana yardım etmeye yetenekli tek unsur olan tabiata bir çağrı söz konusudur. ‘Zaman geçiyor’ ifadesinin insanlar arasında yaygın bir kullanımı vardır. Aslında geçen zaman değil insanlardır. Zira durağan bir zamanda göçüp giden insanın ta kendisidir. Baki kalan, yapılan eylemdir. Lamartine de bunu *Göl* şiiriyle başarmıştır.

KAYNAKÇA

AYDIN İlker (2012). “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nın ‘Duygular’ Temasında Yer Alan Okuma Metinlerine Metindilbilimsel Bir Yaklaşım”, *Turkish Studies*, Volume 7/3, s. 381-407.

BEAUGRAND Robert-Alain de, DRESSLER Wolfgang Ulrich (1981). *Introduction to Text linguistics*, Longman, London and New York.

CASTEX Pierre Georges et P. Surer (1953). *Manuel des Etudes Littéraires Française, XIXe Siècle*, Hachette, Paris.

ÇETİŞLİ İsmail (2004). *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, Akçağ, Ankara.

Günay, Doğan (2007). *Metin Bilgisi*, İstanbul.

LAMARTİNE Alphonse de (1922). *Meditations Poétiques*, Hachette, Paris.

ŞENÖZ-AYATA Canan (2005). *Metindilbilim ve Türkçe*, Multilingual, İstanbul.

TORUSDAĞ Gülşen (2013). “Metindilbilime Genel Bir Bakış ve Metindilbilimsel Bir Çözümleme Örneği Olarak Ömer Seyfettin’in ‘İlk Cinayet’i.” *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 24, s. 42-84.

<http://www.bacdefrancais.net/le-lac-lamartine.php>

<http://romantis.free.fr/Lamartine/html/lelaccexplique.html>

<http://www.comptoir litteraire.com>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

